

Г. Л. КРУШЕЛЬНИЦЬКА

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ ЯК ОСОБЛИВИМ ОБ'ЄКТОМ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВІ

Досліджено проблеми визначення поняття жорстокого поводження з тваринами в контексті з'ясування особливостей тварин як специфічного об'єкта цивільних прав. Розглядається належність тварин до живих істот та звуження волі суб'єктів правовідносин при здійсненні прав щодо тварин. Аналізуються нормативні та доктринальні підходи до розуміння змісту поняття жорстокого поводження з тваринами. З'ясовуються види тварин, щодо яких забороняється жорстоке поводження. Пропонуються можливі шляхи законодавчого вирішення проблем, пов'язаних із уніфікацією поняття жорстокого поводження з тваринами.

Ключові слова: тварини, добробут тварин, обмеження права, жорстоке поводження із тваринами, знущання над тваринами.

Крушельницкая А. Л. Проблемы определения понятия жестокого обращения с животными как особенным объектом гражданских прав

Исследованы проблемы определения понятия жестокого обращения с животными в контексте выяснения особенностей животных как специфического объекта гражданских прав. Рассматривается принадлежность животных к живым существам и сужение свободы субъектов правоотношений при осуществлении прав относительно животных. Анализируются нормативные и доктринальные подходы к пониманию содержания понятия жестокого обращения с животными. Выясняются виды животных, относительно которых запрещается жестокое обращение. Предлагаются возможные пути законодательного решения проблем, связанных с унификацией понятия жестокого обращения с животными.

Ключевые слова: животные, благосостояние животных, ограничение права, жестокое обращение с животными, издевательства над животным.

Krushelnytska Hanna. Problems of definition of the concept of cruelty to animals as a specific object of civil rights

© КРУШЕЛЬНИЦЬКА Ганна Леонідівна – кандидат юридичних наук, Голова громадської організації “Науково-дослідний інститут порівняльного законодавства і права”

The article investigates the problem of the definition of cruelty to animals in the context of finding animal features as a specific object of civil rights. It analyzes the animals belonging to the living creature and the freedom restriction of subjects of legal relations on the exercise of rights on animals. Analyzes the regulatory and doctrinal approaches to the understanding of the concept of cruelty to animals. Investigates animal species for which ill-treatment is prohibited. There are suggested the possible ways of legislative problems enactment, related to the harmonization of the concept of animal cruelty.

Key words: *animals, animal welfare, restrictions on exercise, animal cruelty, animal abuse.*

На шляху входження України до Європейського співтовариства та у світлі гармонізації вітчизняного законодавства із європейським актуальним є дослідження місця тварин у цивільних правовідносинах, оскільки ступінь регулювання правового режиму тварин є мірилом розвиненості, демократичності та гуманності суспільства. Так, в Україні тварини визнані особливим об'єктом цивільних прав, з огляду на що законодавцем значно звужується можливість здійснення суб'єктивних прав щодо тварин, зокрема заборонено жорстоке поводження із тваринами. Водночас у законодавстві України не чітко та досить розмито визначено термін “жорстоке поводження з тваринами”, що призводить до безконтрольності використання тварин, тому виникає необхідність з'ясування змісту поняття “жорстоке поводження з тваринами”.

Питання заборони жорстокого поводження із тваринами в контексті особливості тварин як об'єкта цивільних прав, а також обмеження здійснення прав щодо тварин є малодослідженим у цивілістичній науці. У доктрині кримінального права проблема з'ясування змісту “жорстокого поводження із тваринами” розглядалася здебільшого на рівні коментарів до Кримінального кодексу України та в окремих наукових статтях. Зокрема теоретичні розробки даної тематики можна зустріти у дослідженнях В. Т. Дзюби, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнєцова Л. С. Кучанської, А. В. Ландіна, І. І. Лобова, В. А. Ломако, В. О. Навроцького, І. Г. Поплавського, М. І. Хавронюка, В. А. Копиляна. Водночас у вітчизняній цивілістиці питання визначення жорстокого поводження із тваринами як обмеження здійснення суб'єктивних цивільних прав щодо тварин залишається поза увагою науковців та потребує окремого вивчення.

Саме тому метою цієї статті є теоретичне дослідження правової природи жорстокого поводження із тваринами як обмеження здійснення прав на тварин, аналіз наукових підходів до розуміння жорстокого по-

водження з тваринами, а також внесення пропозицій щодо уніфікованого визначення вказаного поняття.

Відповідно до ст. 180 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України тварини є особливим об'єктом цивільних прав. При цьому правила поводження із тваринами встановлюються законом. Водночас у вказаній нормі не визначено, у чому полягає особливість тварин як об'єкту цивільних прав, тому таке положення потребує конкретизації. Зокрема, тварини є живими істотами, тобто єдиним об'єктом цивільних прав, що має живу природу. Саме з цих позицій держави члени Ради Європи у преамбулі Європейської конвенції про захист домашніх тварин визнали, що людина несе моральний обов'язок поважати усіх живих істот. Таке ж положення містить преамбула Європейської конвенції про захист хребетних тварин, які використовуються для експериментів або в інших наукових цілях 1986 р. (не ратифікована Україною), де вказано, що людина має моральне зобов'язання поважати всіх тварин і брати належним чином до уваги їх здатність страждати і пам'ятати. У преамбулі Закону України “Про захист тварин від жорстокого поводження” зазначено, що цей Закон спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства. Таким чином і у міжнародних, і у вітчизняних нормативно-правових актах визнається необхідність забезпечення добробуту і благополуччя тварин, йдеться про створення комплексу норм щодо захисту їхніх свобод та природних прав.

При цьому визначення добробуту тварин є комплексним і може трактуватися з трьох точок зору: по-перше, з огляду на фізичний стан тварини, що характеризує стан тварини в її спробах пристосуватися до власного середовища існування, здатності до виживання і репродукції. По-друге, з точки зору психічного стану тварини, який залежить від того, що тварина відчуває. І по-третє – добробут може тлумачитися з позицій природності, тобто не тільки позбавлення тварини болю і страждань, але й усіяке сприяння їй в прояві власної “тваринної” природи¹. З метою забезпечення добробуту тварин Британською Радою з добробуту сільськогосподарських тварин було сформульовано п'ять свобод тварин, які мають забезпечувати люди: 1) свобода від голоду і спраги, тобто надання доступу до води та їжі, які підтримують хороше здоров'я і активність; 2) свобода від дискомфорту, тобто забезпечення відповідного

середовища для проживання, включаючи житло і місце для сну та відпочинку; 3) свобода від болю, травм або хвороби, тобто проведення превентивних заходів чи ранньої діагностики та лікування; 4) свобода природної поведінки, тобто надання достатнього простору, відповідних сприятливих умов і пристосувань, а також компанії собі подібних; 5) свобода від страху і стресу, тобто забезпечення відповідних умов і відносин, які виключають моральні страждання². Крім того, добробут тварин може забезпечуватися шляхом захисту природних прав тварин, до яких В. Є. Борейко відносить право на життя, свободу, захист від фізичних страждань, репродукцію, здорове середовище існування³.

Отже, основною особливістю тварин як об'єкта цивільних прав є її біологічна сутність – приналежність до живих істот, відмінних від людини, яких суб'єкти права мають поважати та забезпечувати їхні природні права і свободи.

Зокрема у проекті резолюції ПАРС “Статус тварин у XXI ст.” (№ 9695 від 11 лютого 2003 р.) привертається увага до випадків жорстокого поводження з тваринами, або їх знищення, що є прикладом “ставлення до тварин, як до об'єктів у найгіршому розумінні”. Привертається увага до того, що лише деякі країни Європи у законодавстві переглянули концепцію ставлення до тварин. Необхідність її перегляду обґрунтовується тим, що “останні наукові дослідження дають підставу стверджувати, що тварини є набагато ближчими до людей, аніж вважалося раніше; лінія розмежування між людьми та тваринами стає більш розмитою”. Метою проекту резолюції є відмова від ставлення до тварин як об'єктів⁴.

На основі викладеного слід зазначити, що в суспільстві забезпечується гуманне поводження з тваринами, тобто дії, спрямовані на забезпечення тваринам умов, які відповідають їхнім фізіологічним, біологічним і видовим особливостям, створення можливостей для їх існування й уважного ставлення до стану здоров'я тварин. Тому чинне законодавство має регулювати, передусім, ті відносини, які складаються у сфері охорони тварин, що перебувають у певному біологічному стані, у якому вони здатні до самовідтворення та саморозвитку, а також для яких характерна чутливість до подразнень та рухливість, можливість обміну із зовнішнім світом⁵.

З огляду на зазначене очевидно, що свобода волі суб'єктів цивільного права щодо тварин не є безмежною та має певні рамки, які утворюються наявністю ряду закріплених у законодавстві заборон, приписів

і зобов'язань щодо правовідносин, об'єктом яких є тварини. Так, другою важливою особливістю тварин як об'єкта цивільних прав, яка власне і є предметом даного наукового дослідження, є заборона жорстокого поводження із тваринами, яка покликана забезпечити добробут та природні права і свободи тварин.

Слід зазначити, що у країнах СНД, зокрема у ст. 137 ЦК Російської Федерації, ст. 137 ЦК Білорусі, ст. 93 ЦК Узбекистану, безпосередньо у нормі, що регулює поняття тварин як об'єкта цивільних прав, зазначено, що при здійсненні прав не допускається жорстоке поводження із тваринами, що суперечить принципам гуманності. Вважаємо подібний підхід вдалим і таким, що відповідає міжнародно-правовим стандартам, тому має бути імплементований і до ст. 180 ЦК України.

Правові засади унеможливлення жорстокого поводження з тваринами визначені у Європейській конвенції про захист тварин при міжнародному перевезенні (Париж, 13 грудня 1968 року); Європейській конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей (Страсбург, 18 березня 1986 року); Європейській конвенції про захист домашніх тварин (Страсбург, 13 листопада 1987 року); Законах України “Про захист тварин від жорстокого поводження”, “Про тваринний світ”, “Про ветеринарну медицину” та іншими нормативно-правовими актами.

З огляду на положення “дозволено все, що не заборонено законом”, з'ясуванню підлягає поняття “жорстоке поводження із тваринами”, аби чітко розуміти, що ж саме забороняє законодавство.

Так, виходячи з аналізу положень статей 3, 7 Європейської конвенції про захист домашніх тварин, під жорстоким поводженням з тваринами мається на увазі спричинення непотрібного болю, страждання, пригнічення, залишення домашньої тварини напризволяще, завдання шкоди її здоров'ю та загальному станові, примушування її перевершувати свої природні можливості чи силу, застосування засобів, які спричиняють ушкодження чи викликають непотрібний біль, страждання або пригнічення.

Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей також містить вказівку на поняття жорстокого поводження із тваринами, що полягає у спричиненні болю, страждання, занепокоєння чи може завдати тривалої

шкоди тварині, яка використовується або призначена для використання у будь-якій дослідній або іншій науковій процедурі.

Відносно вдале визначення поняття “жорстоке поводження із тваринами” містить Модельний закон СНД щодо поводження із тваринами від 31 жовтня 2007 року, де під жорстоким поводженням із тваринами розуміються побої, катування, розорення місць проживання, порушення зоотехнічних, зоогігієнічних, ветеринарно-санітарних норм і правил, інші дії (бездіяльність), що призводять до каліцтва, травми, виснаження від тривалого голодування чи загибель тварин, жорстоке умертвіння тварин, а також інші дії, що суперечать встановленим законодавством правилам і прийнятим у суспільстві нормам гуманного ставлення до тварин.

Згідно ст. 1 Закону України “Про захист тварин від жорстокого поводження” під жорстоким поводженням з тваринами розуміється знущання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів. Таке ж поняття містить норма ст. 299 Кримінального кодексу України, що передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження із тваринами, з однією відмінністю, яка полягає у конкретизації виду тварин, щодо яких забороняється жорстоке поводження, зокрема йдеться про хребетних тварин.

У ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення “Жорстоке поводження з тваринами” передбачено адміністративну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі. Таким чином у вказаній статті не розкривається поняття жорстокого поводження із тваринами, крім того, мордування тварин та дії, що призводять до їх мучення, каліцтва, загибелі, з огляду на диспозицію статті, не охоплюються поняттям “жорстоке поводження із тваринами” і є самостійним видом правопорушення. Такий підхід видається невірним, вважаємо, що законодавство має застосовувати єдиний підхід до визначення поняття “жорстоке поводження із тваринами”, аби уникнути помилкового та звуженого тлумачення зазначеного терміну зобов’язаними особами.

Водночас поняття “жорстокого поводження із тваринами”, що міститься у Законі України “Про захист тварин від жорстокого поводження” також недосконале, адже потребують додаткового з’ясування

значення термінів “знуцання над тваринами”, “жорстокі методи” такого знущання, а також “нацькування”. Законодавчого визначення вказаних понять не існує, проте у доктрині кримінального права робилися спроби їх тлумачення.

Так, на думку В. А. Ломако знущанням є діяння, що завдає тварині істотного болю, має характер катування. Застосуванням жорстоких методів його вчинення він вважає знущання, що вчинюються особливо болючими способами, шляхом заподіяння травм, переломів кінцівок, термічного чи хімічного впливу тощо. Жорстоке поводження може бути вчинене і шляхом позбавлення води, корму, повітря.

Під нацькуванням тварин одна на одну В. А. Ломако розуміє дії, спрямовані на те, щоб примусити чи привчити тварин битися між собою, нападати на інших диких чи домашніх тварин заради втіхи або з метою отримання грошей⁶.

В. О. Навроцький вважає застосуванням жорстоких методів знущання над тваринами завдання тварині болю, страждань шляхом нанесення ударів, заподіяння ушкоджень, позбавлення їжі або води, впливу термічних факторів, хімічних речовин тощо. Жорстокі методи полягають у особливо жорстокому, тривалому впливі на тварин з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостереження за стражданням тварин⁷.

В. В. Кузнецов під знущанням розуміє діяння, що спричиняють страждання тварині, зокрема біль, каліцтво, травму, позбавлення місць природного перебування, порушення санітарно-гігієнічних норм утримання, вживання пристосувань, які змушують тварину перебувати в неприродній позі тощо, або смерть тварини без застосування методів евтаназії. Наслідком таких діянь може стати каліцтво або смерть тварини. Отже, сутність жорстоких методів полягає в безжальному поводженні з твариною, тривалому впливі на неї з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостереження за стражданнями тварин⁸.

І. Г. Поплавський зазначає, що знущання над тваринами може полягати в завданні тваринам страждань шляхом довгого залишення їх без їжі, води, впливу температурних режимів, нанесення пошкоджень тощо. Жорстокими методами є особливо жорстоке поводження з тваринами, а також знущальне доведення їх до смерті або мордування.

Нацькування тварин одна на одну проявляється в проведенні тренувань і організації поєдинків за участю бойових тварин (собак, птахів), в процесі яких у тварин розвиваються агресивні якості⁹.

В. Т. Дзюба під знуцанням над тваринами розуміє дії із застосуванням жорстоких методів, змістом яких є немилосердна, люта і безжалісна сукупність інтенсивних і небезпечних рухів і прийомів, спрямованих на безпідставне і необумовлене певною поведінкою тварини побиття, заподіяння болю, тобто систематичне заподіяння фізичних страждань, нанесення ран, заподіяння каліцтва, що мають характер мордування. Злочинне діяння може проявлятися у бездіяльності: залишення тварин без води, тепла, їжі тощо з боку особи, яка зобов'язана була турбуватися про них. Найбільш жорстокими методами знуцання над тваринами є катування електрострумом, вогнем, хімічними реактивами, зняття при житті шкіри, відсікання кінцівок, що завдає тварині нестерпних мук і закінчується її виснаженням та смертю.

Під нацькуванням тварин одна на одну або на інших тварин слід розуміти спонукання (командами, іншими прийомами) тварини, спрямовані на виклик ворожої реакції і нападу однієї тварини на іншу з метою завдати їй болю, травм, каліцтва і навіть смерті¹⁰.

В. А. Копилян вважає, що під знуцанням над тваринами слід розуміти активні дії (завдання їм болю та фізичних страждань шляхом нанесення побоїв, ран, заподіяння ушкоджень або каліцтва, піддання впливу термічних факторів, хімічних речовин тощо, що мають характер мучення) та бездіяльність у вигляді позбавлення їжі або води з боку особи, яка повинна турбуватися про тварин. При цьому змістом жорстоких методів знуцання над тваринами є немилосердна, люта і безжалісна сукупність інтенсивних і небезпечних рухів і прийомів всупереч певній поведінці тварин, з метою отримання хворобливого самозадоволення від спостерегань за стражданнями тварин.

На думку В. А. Копиляна, нацькуванням є активні дії, спрямовані на спонукання (командами, іншими прийомами) та виклик у тварин ворожої реакції і нападу однієї тварини на іншу з метою проведення бою чи іншого змагання тварин між собою, у результаті чого їм завдаються біль, травми, каліцтво і навіть смерть. При цьому не відносяться до жорстокого поводження із тваринами проведення змагань з кінного спорту, собачих забігів або змагальних виставок тварин з елементами муштрування, якщо їх метою не є травмування або смерть тварини¹¹.

Ще одним дискусійним питанням є види тварин, щодо яких забороняється жорстоке поводження. Так, Закон України “Про захист тварин від жорстокого поводження” поширює свою дію на сільськогосподарських, домашніх, диких, у тому числі домашніх і диких птахів, хутрових, лабораторних, зоопаркових та циркових тварин, тобто на нашу думку, перераховані види тварин з біологічної точки зору можна віднести саме до вищих хордових (хребетних, або черепних), зокрема – це риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці. Вважаємо, такий підхід не суперечить нормі ст. 299 Кримінального кодексу України, у якому йдеться про хребетних тварин, при цьому під хребетними Р. В. Вереша пропонує розуміти здатних рухатись і відчувати живих організмів, що мають спинний хребет, утворений ланцюгом кісток або хрящів, який іде вздовж спини та містить у собі спинний мозок¹².

Водночас згідно ст. 3 Закону України “Про захист тварин від жорстокого поводження” дія цього Закону не поширюється на установи Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. Очевидно, що вказані органи державної влади здійснюють дресирування та використовують у своїй роботі службових тварин, тому вони не відносяться до тварин, щодо яких заборонено жорстоке поводження.

Що стосується приналежності тварин, з якими заборонено жорстоке поводження, В. Т. Дзюба вважає, що воно стосується вчинення дій чи бездіяльності не тільки щодо власних тварин, але й щодо тих, які належать іншим особам або є безпритульними¹³. Такої ж думки дотримується В. А. Ломако, проте допускає можливість знищення бездоглядних тварин, а також забій домашніх тварин чи використання їх для медичних експериментів, якщо подібні дії здійснюються з дотриманням відповідних правил¹⁴.

Слід зазначити, що не раз робилися спроби щодо удосконалення визначення поняття “жорстоке поводження із тваринами” з метою введення у законодавство України уніфікованого поняття, аби кореспондувати його із нормами Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема розширене і, на нашу думку, переважане визначення поняття “жорстоке поводження

із тваринами” пропонувалося законопроектами № 8423 від 21.04.2011 року, № 10022 від 09.02.2012 року, № 2915 від 23.04.2013 року, проте жоден із них не був прийнятий ВРУ.

На підставі викладеного, пропонуємо власне визначення поняття “заборона жорстокого поводження із тваринами”, під яким слід розуміти завдання вищій хордовій тварині болю та/або страждань шляхом нанесення побоїв, ран, травм, ушкоджень, завдання каліцтва, здійснення термічних чи хімічних впливів; катування електрострумом, вогнем, хімічними реактивами, відсікання кінцівок; умисне мучення чи мордування тварини з метою отримання самозадоволення від спостерегань за стражданнями тварин; залишення тварини без води, їжі, повітря, тепла; спонукання та примушування тварин до агресивної реакції і нападу на інших тварин з метою проведення боїв чи змагань між тваринами, що можуть призвести до болю, каліцтва, смерті тварини, заради самозадоволення чи корисливих мотивів.

Таким чином, на основі вище викладеного доходимо висновку, що тварини є особливим об’єктом цивільних прав з огляду на їх приналежність до живих істот, наділених природними правами та свободами, яким людиною необхідно забезпечити добробут та благополуччя. У зв’язку із цим свобода суб’єктів цивільних правовідносин у здійсненні прав щодо тварин є звуженою і обмежується, у першу чергу, заборонаю жорстокого поводження із тваринами. Водночас законодавство України не дає чіткого та єдиного розуміння поняття “жорстокого поводження з тваринами”, що призводить до вузького тлумачення цього терміну зобов’язаними особами. Тому, на основі аналізу нормативних та доктринальних підходів до з’ясування змісту вказаного поняття, нами запропоновано власне визначення “жорстокого поводження із тваринами”, яке враховує особливості дій та бездіяльності суб’єктів права, що можуть завдати тварині болю, страждань, каліцтва тощо чи призвести до її загибелі. Конкретизація та уніфікація поняття “жорстокого поводження із тваринами” призведе до створення правової основи для подальшого ефективного функціонування системи державного і громадського контролю у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та сприятиме вдосконаленню захисту природних прав і свобод тварин, а також усуненню найжорстокіших способів і засобів використання тварин.

1. Кос'яничук Н. І. Історія розвитку добробуту тварин та його значення / Н. І. Кос'яничук // *Наук.-техн. Бюл. Ін-ту біології тварин та Держ. Н.-д. контрол. Ін-ту ветпрепаратів та корм. Добавок.* – 2012. – Вип. 13, № ¾. – С. 424-427.
2. *Five Freedoms* [Електронний ресурс] // Farm Animal Welfare Council. – Режим доступу : <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>.
3. Борейко В.Е. Прорыв в экологическую этику / В.Е. Борейко. – К. : Киевский эколого-культурный центр, 1999. – С. 208.
4. Буткевич О. В. Поводження з тваринами та їх захист в контексті міжнародного права / О. В. Буткевич // *Український часопис міжнародного права.* – 2013. – Спецвипуск : Міжнародно-правові стандарти поводження з тваринами та їх захисту і практика України, 2013. – С. 5-11.
5. Вереша Р. В. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (порівняльно-правовий аспект) / Р. В. Вереша // *Вісник Академії адвокатури України.* – 2014. – Т. 11, № 1. – С. 53-61.
6. *Кримінальний кодекс України* : Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; за заг. Ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х., 2007. – 1196 с.
7. *Кримінальне право України. Особлива частина* : підруч. / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К. : Атіка, – 2009. – 744 с.
8. Хавронюк М.І. Довідник з особливої частини Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – К. : Істина, 2004. – 504 с.
9. *Уголовный кодекс Украины*: Научно-практический комментарий / отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Х. : ООО “Одиссей”, 2010. – 904 с.
10. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України* / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К. : Дакор, 2008. – 1428 с.
11. *Копилян В. А. Об'єктивна сторона складу злочину жорстокого поводження з тваринами (ст. 299 КК України)* / В. А. Копилян // *Право і суспільство.* – 2008. – № 4. – С. 102-107.
12. *Вереша Р. В. Цит. праця.* – С. 57.
13. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України* / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – С. 1016.
14. *Кримінальний кодекс України* : Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; за заг. Ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – С. 815.

Krushelnytska Ganna. Problems of definition of the concept of cruelty to animals as a specific object of civil rights

The article is dedicated to research into the issue of definition of cruelty to animals within the framework of finding out peculiarities of animals as a specific object of civil rights. On the one hand, animals are considered to be a specific object of civil rights in Ukraine. On the other hand, it is not defined what makes them a specific object of civil rights, so such provision is detailed in this article. Belonging of animals to living beings which a man shall respect, protect their natural rights and provide for their welfare and wellbeing is considered. It is claimed that free will of subjects of civil law regarding animals shall not be indefinite and shall have certain limits established by presence of a number of bans, orders and obligations regarding legal relations the object of which animals are. Therefore, the second important peculiarity of animals as an object of civil rights is ban on cruelty to animals aimed at provision for welfare and natural rights and freedoms of animals.

Regulatory and doctrinal approaches to understanding of the content of cruelty to animals are analysed. In particular, the legal framework for making cruelty to animals impossible established by the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and Other Scientific Purposes 1986, the European Convention for the Protection of Pet Animals 1987, the CIS Model Law On Treatment of Animals 2007, the Law of Ukraine On Animal Protection against Ill Treatment is considered. As far as doctrinal definition of cruelty to animals is concerned, approaches of V. T. Dziuba, V. V. Kuznietsov, V. A. Lomako, V.O. Navrotskyi, I. H. Poplavskyi, V. A. Kopylian to understanding this notion are analysed. Definitions of terms “animal abuse”, “cruel methods” of such abuse as well as “incitement” are found as these terms have not been legally defined.

The issue of kinds of animals cruelty to which is forbidden is considered. A conclusion is made that cruelty is forbidden to higher chordates (vertebrates and cranial animals, in particular, fish, amphibians, vermigrades, birds, mammals) including agricultural, domestic and wild animals (domestic and wild birds), fur, laboratory, zoo and circus animals. Furthermore, it is found out that animals which cruelty is forbidden to do not include service animals which are trained and used in the course of law enforcement, customs and tax authority activity.

In order to solve problems associated with unification of cruelty to animals and avoid narrowing of understanding of this term by obliged persons, another definition of cruelty to animals is proposed. For instance, this term shall mean hurting a higher chordate by beating, wounding, injuring, crippling, thermally or chemically affecting, torturing with electric current, fire, chemical reagents, cutting of extremities, wilful torture or abuse of an animal to gain satisfaction while observing the animal suffering, leaving an animal without water, food, air, heat; encouragement and enforcement of aggressive reaction or attack of an animal on other animals for the purpose of fights or competitions which can result in pain, injury, death of the animal, for personal satisfaction or interested motives.

It is substantiated that specification and unification of the term “cruelty to animals” shall result in establishment of the legal framework for further efficient operation of the state and public control system in the sphere of protection of animals against cruelty, promote improvement of protection of animals’ natural rights and freedoms as well as elimination of the most cruel ways and means of animal use.

Key words: animals, animal welfare, restrictions on exercise, animal cruelty, animal abuse.